

Archeologienota Sint-Niklaas Heidebaan 100-102-110

Verslag van Resultaten

Bert ACKE en Maarten BRACKE

5-9-2017

Titel: Archeologienota Sint-Niklaas Heidebaan 100-102-110

Erkend archeoloog: Maarten Bracke, OE/ERK/Archeoloog/2015/00036

Auteurs: Bert Acke en Maarten Bracke

Projectcode bureauonderzoek: 2017H128

Intern projectnummer: 2017.134

Locatiegegevens: Oost-Vlaanderen, Sint-Niklaas, Heidebaan 100-102-110

Oppervlakte plangebied: 3800m²

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 137204 en Y: 207120; X: 137244 en Y: 207220

Kadastergegevens: Sint-Niklaas, afdeling 6, sectie B, perceel nr. 1195T, 1195Z en 1195W (deel) (zie figuur 10)

Topografische kaart: zie figuur 8 en 9

Betrokken actoren: Bert Acke (assistent-archeoloog), Maarten Bracke (erkend archeoloog) en Guy Berthels (contactpersoon initiatiefnemer)

Wetenschappelijke advisering: /

Plaats en datum: Zelzate, 5/09/2017

© Maarten Bracke, p/a Leegstraat 170, 9060 Zelzate. De auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de auteurs.

1. INLEIDING	4
1.1. WETTELIJK KADER	4
1.2. ONDERZOEKSOPDRACHT	4
1.2.1. VRAAGSTELLING	4
1.2.2. RANDVOORWAARDEN	4
1.3. WERKWIJZE EN STRATEGIE	5
1.3.1. MOTIVERING ONDERZOEKSSTRATEGIE	5
1.3.2. ORGANISATIE VAN HET VOORONDERZOEK	6
1.3.3. ADVIES SPECIALISTEN	6
1.3.4. WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING	6
1.3.5. SELECTIE BRONNEN	6
2. BUREAUONDERZOEK	7
2.1. HUIDIGE TOESTAND	7
2.2. GEPLANEDE WERKEN	10
2.3. LANDSCHAPPELIJKE LIGGING	13
2.3.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING	13
2.3.2. LANDSCHAPPELIJKE SITUERING	15
2.3.3. BODEMKUNDIGE SITUERING	18
2.3.4. GEOLOGISCHE SITUERING	18
2.4. HISTORISCHE SITUERING	21
2.5. ARCHEOLOGISCHE SITUERING	28
3. SYNTHESE	30
3.1. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON	30
3.2. AFWEGING VERDER VOORONDERZOEK	30
3.3. BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN	31
4. SAMENVATTING	33
5. BIBLIOGRAFIE	35
6. BIJLAGES	36

1. Inleiding

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag te Sint-Niklaas Heidebaan 100-102-110, waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. Vraagstelling

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2.2. Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie

In het bureauonderzoek wordt een zo duidelijk mogelijk beeld gevormd van de huidige archeologische, historische en landschappelijke informatie van het projectgebied en diens omgeving. Deze gegevens worden vergeleken met de geplande werken en de hiermee gepaarde gaande verstoringen en vergravingen in de bodem. Het uiteindelijke doel is het bepalen of verder archeologisch onderzoek al dan niet aangewezen is.

Informatie over de afbakening van het plangebied en de geplande werkzaamheden werd aangeleverd via de initiatiefnemer door middel van ontwerpplannen en via mondelinge of schriftelijke communicatie. Om een zicht te krijgen op de huidige archeologische kennis van het plangebied, de directe omgeving en van de gemeente Sint-Niklaas in het algemeen werd de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) geraadpleegd.¹ Deze online databank is uitsluitend toegankelijk voor geregistreerde gebruikers, hoofdzakelijk archeologen. Aanvullend werden verschillende historische kaarten geraadpleegd via Geopunt², de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie, en via Cartesius³, een databank die kaarten bundelt van het Nationaal Geografisch Instituut (NGI), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Aansluitend hierbij werden ook verschillende luchtfoto's bekeken die genomen zijn sinds de jaren '70 van vorige eeuw. Op het kaartmateriaal en de luchtfoto's werd het plangebied geprojecteerd, om zodoende een duidelijk beeld te krijgen van het landgebruik gedurende de laatste eeuwen. Geopunt leverde ook verschillende kaarten op die betrekking hebben tot de landschappelijke en bodemkundige ligging van het gebied. Een kadasterplan dat beschikbaar is via de GRB-kaart op Geopunt werd vergeleken met hetgene dat beschikbaar is via de CadGIS Viewer van de Federale Overheid.⁴ Een topografische kaart werd verkregen via het NGI.⁵

Op basis van dit onderzoek en het raadplegen van bovenvermelde bronnen kan een antwoord gegeven worden op de vooropgestelde onderzoeksvragen.

¹ <https://cai.onroenderfgoed.be/>

² <http://www.geopunt.be/kaart>

³ <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

⁴ <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>

⁵ <http://www.ngi.be/topomapviewer/>

1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek

In eerste instantie wordt gestart met het bureauonderzoek waarbij de diverse beschikbare bronnen geraadpleegd worden. Daarnaast wordt in detail bekeken wat de huidige toestand is van het plangebied en worden de geplande werkzaamheden onder de loep genomen. Op basis van deze gegevens samen wordt afgetoetst of ten eerste verder vooronderzoek noodzakelijk is en ten tweede welke onderzoekstappen er eventueel genomen moeten worden.

1.3.3. Advies specialisten

Niet van toepassing.

1.3.4. Wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

1.3.5. Selectie bronnen

De gebruikte bronnen zijn beschreven onder 1.3.1. De bronnen daaronder vermeld waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd, gezien de ligging van de site buiten de oorspronkelijke stadskern van de gemeente Sint-Niklaas, niet opportuun geacht.

2. Bureauonderzoek

2.1. Huidige toestand

Het terrein, gelegen in Sint-Niklaas met een totale oppervlakte van 3800m², bevindt zich ter hoogte van de Heidebaan 100-102 en 110. Het plangebied bevindt zich ten oosten van de stadskern van Sint-Niklaas tegenover het domein De Ster. Het plangebied grenst aan de zuidoostelijke zijde aan de Heidebaan. De noordoostelijke en zuidwestelijke grens wordt gevormd door de woningen aan de Heidebaan 98A en 112. De noordwestelijke grens is ingenomen door een bos en tuin. Het terrein is grotendeels ingenomen door twee woningen en een grote parking. Aan de Heidebaan 100-102 bevindt zich het Vershuisje met een oppervlakte van 632m². Rondom het Vershuisje is een grote asfalt parking (1885m²) aanwezig. Achteraan bevindt zich nog een grote garage van ca. 137m². Aan de Heidebaan 110 bevindt zich een woning voorzien van een ondergronds niveau met onder andere een parkeergarage. Vanaf de Heidebaan is een aflopende inrit naar de parkeergarage aanwezig. De woning zelf meet 117m². Aansluitend is nog een achterliggend terras aanwezig. Het achterste deel is ingenomen als tuin.

Kadastraal gezien kan het terrein teruggevonden worden op: Sint-Niklaas, afdeling 6, sectie B, perceel nr. 1195T, 1195Z en 1195W (deel).

Figuur 1 Zicht op de huidige toestand ter hoogte van het Vershuisje Heidebaan 100-102 met de ruime parking (bron: google maps).

Figuur 2 Zicht op de huidige toestand met links het Vershuisje en rechts de woning aan de Heidebaan 110 (bron: google maps).

Figuur 3 Zicht op de huidige toestand met de woning aan de Heidebaan 110 voorzien van een inrit naar een ondergrondse parking (bron: google maps).

Figuur 4 Uitsnede uit de orthofoto 2016 met zicht op het plangebied (bron: geopunt.be).

2.2. Geplande werken

De geplande werken omvatten twee luiken. Het eerste luik betreft het voorbereidend werk. Hierbij wordt de bestaande woning aan de Heidebaan 110 afgebroken.

Het tweede luik bestaat uit het een uitbreiding aan de oostelijke zijde van het bestaande Vershuisje. Hierbij wordt aan de oostelijke zijde een stuk bijgebouwd met een oppervlakte van 251m². Daarnaast wordt de parking uitgebreid door nieuwe verhardingen vooraan, aan de oostelijke kant en achteraan. In de zuidoostelijke hoek wordt een afrit van de parking voorzien. In totaal wordt 799m² aan nieuwe verhardingen aangebracht. Het westelijke deel en het huidige Vershuisje blijven ongewijzigd.

De werkzaamheden concentreren zich in hoofdzaak op de zone van de bestaande woning aan de Heidebaan 110 en op de reeds verharde zones aan de oostelijke zijde van het Vershuisje (Heidebaan 100-102). In beide gevallen spitsen de werken zich toe op reeds verstoorde zones. Zo is de woning aan de Heidebaan 110 onderkelderde en voorzien van een aflopende inrit naar de ondergrondse parkeergarage. De geplande werken brengen weinig tot geen nieuwe verstoringen met zich mee.

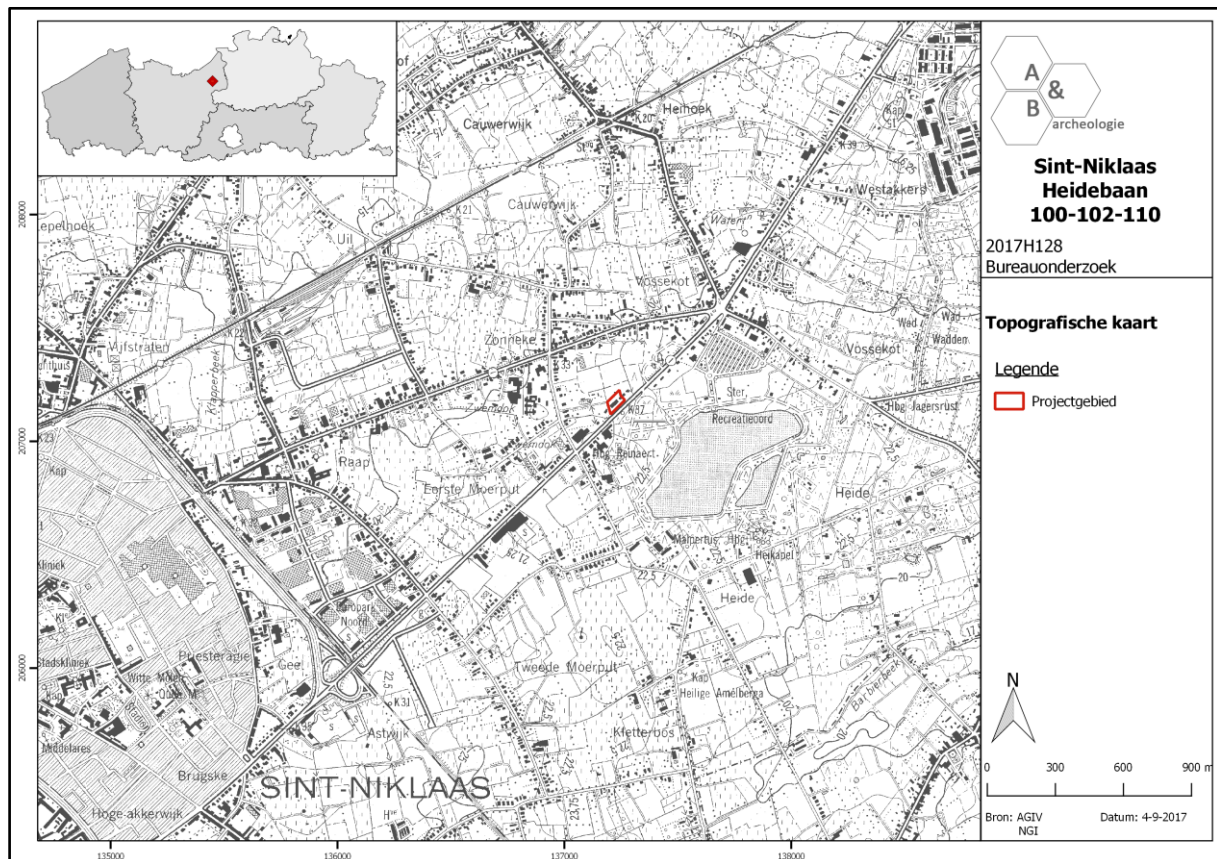
Figuur 5 Zicht op het totaalplan van de geplande werken met de grens tussen de woonzone en het agrarisch gebied (bron: initiatiefnemer).

2.3. Landschappelijke ligging

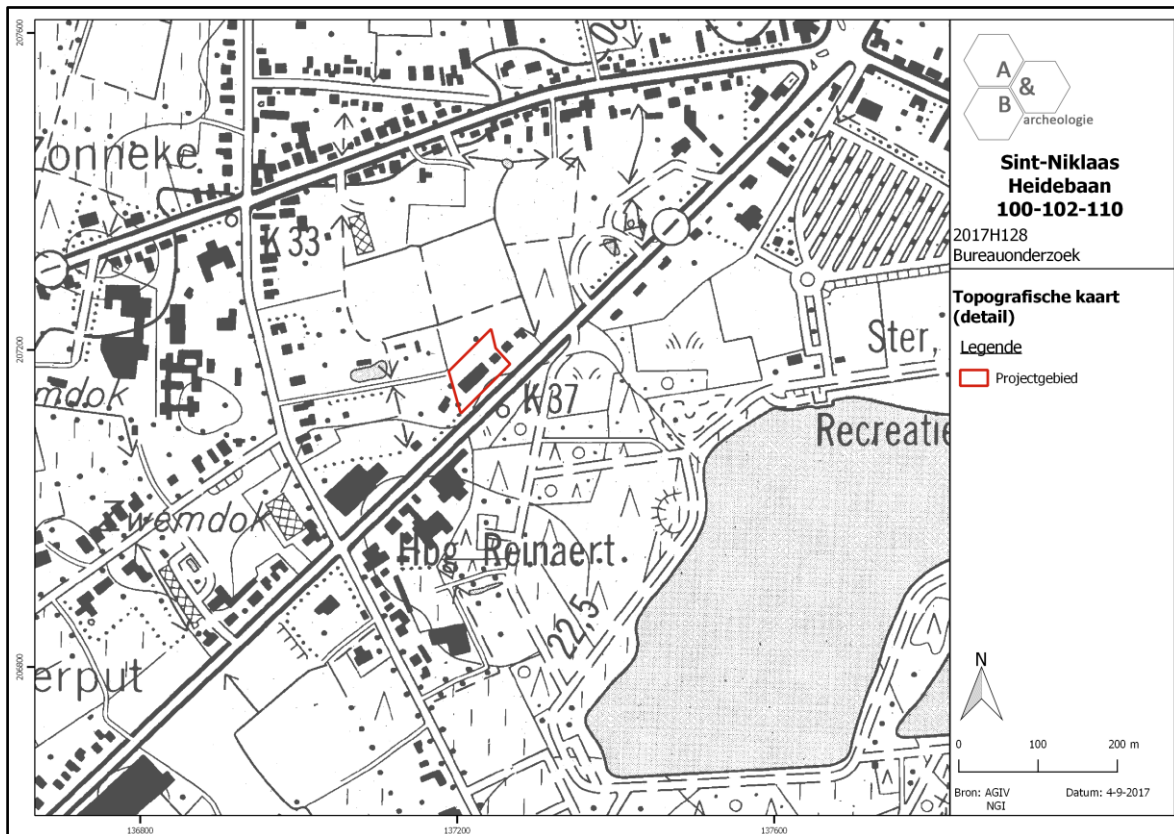
2.3.1. Topografische situering

Het projectgebied bevindt zich in de gemeente Sint-Niklaas, gelegen centraal in de provincie Oost-Vlaanderen, tussen Gent en Antwerpen in. Sint-Niklaas bestaat naast het centrum uit de deelgemeenten Nieuwkerken-Waas, Belsele en Sinaai. Sint-Niklaas grenst aan de gemeenten Stekene, Sint-Gillis-Waas, Beveren, Waasmunster, Temse, Lokeren en Moerbeke.

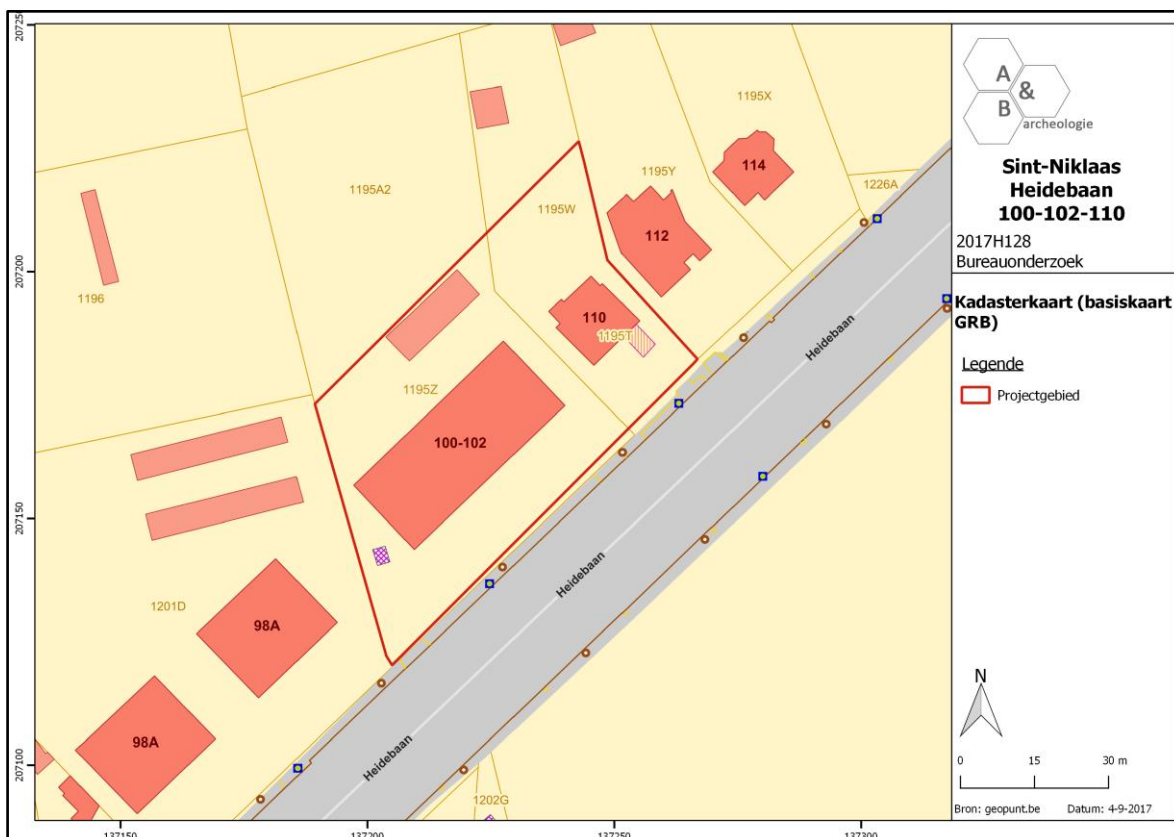
Het plangebied, gelegen aan de Heidebaan 100-102-110, bevindt zich ten oosten van het centrum van Sint-Niklaas aan de oude verbindingsweg tussen Gent en Antwerpen, via Lokeren, Sint-Niklaas en Beveren. Kadastraal gezien bevindt het terrein zich te: Sint-Niklaas, afdeling 6, sectie B, perceel nr. 1195T, 1195Z en 1195W (deel).

Figuur 8 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

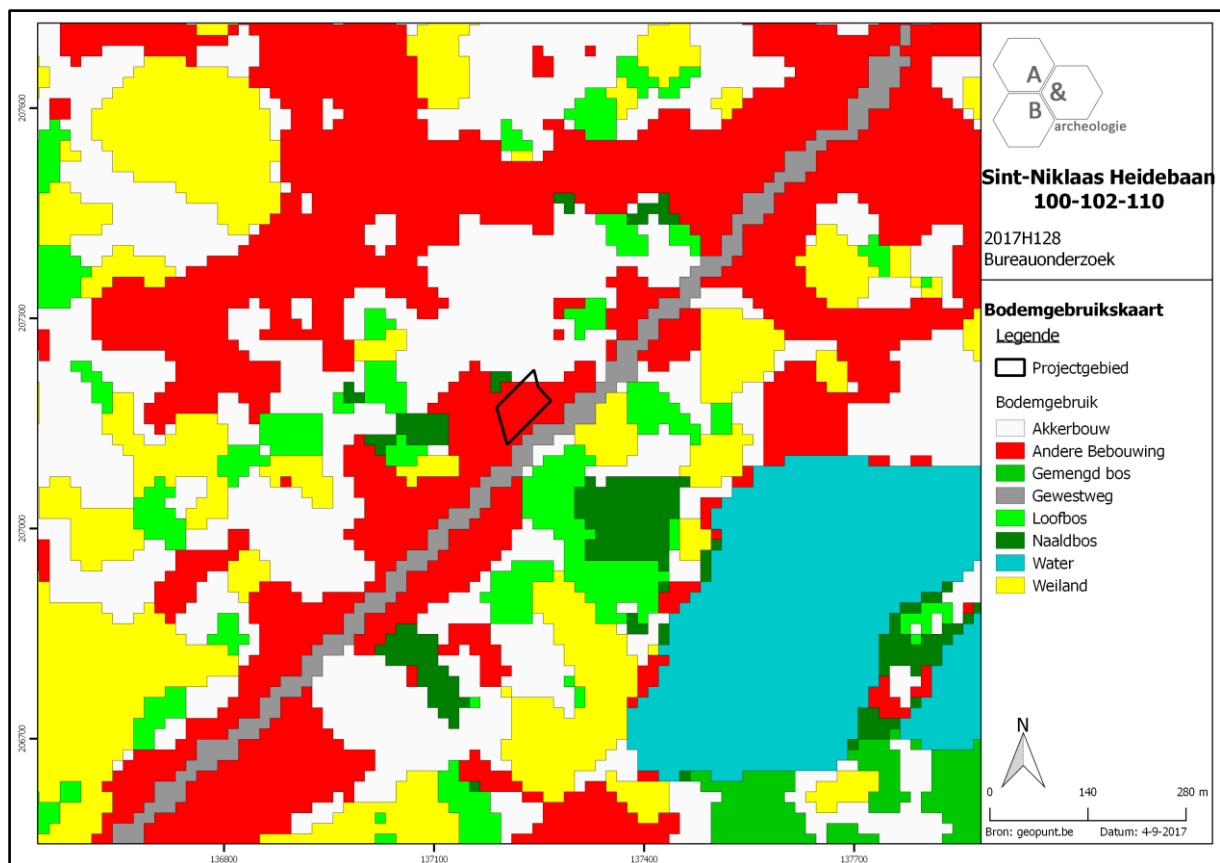

Figuur 9 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 10 Zicht op het kadasterplan met aanduiding van de perceelsnummers (bron: geopunt.be).

Op de bodemgebruiksk kaart van 2001 staat het gebied onderverdeeld in twee types. Het eerste en grootste type wordt aangegeven door middel van de rode inkleuring en betreft 'Andere bebouwing'. Dit type geeft gebieden aan die voor het grootste deel worden bedekt door structuren zoals gebouwen, wegen en artificiële oppervlakten met groene delen en open bodem, tussen 30 en 80% is verhard. Het tweede type, aan de noordelijke tip, wordt aangegeven met een witte inkleuring en betekent 'Akkerbouw'. Een dergelijke type wordt als volgt omschreven: een bodem die gebruikt wordt in één of ander rotatiesysteem waarbij jaarlijks gewassen worden geoogst, inclusief braakland. De bodemgebruiksk kaart komt grotendeels overeen met de bestaande toestand, waarbij het grootste deel ingenomen is door bebouwing en verhardingen. In het noordoosten komt een tuin voor en geen akkerland.

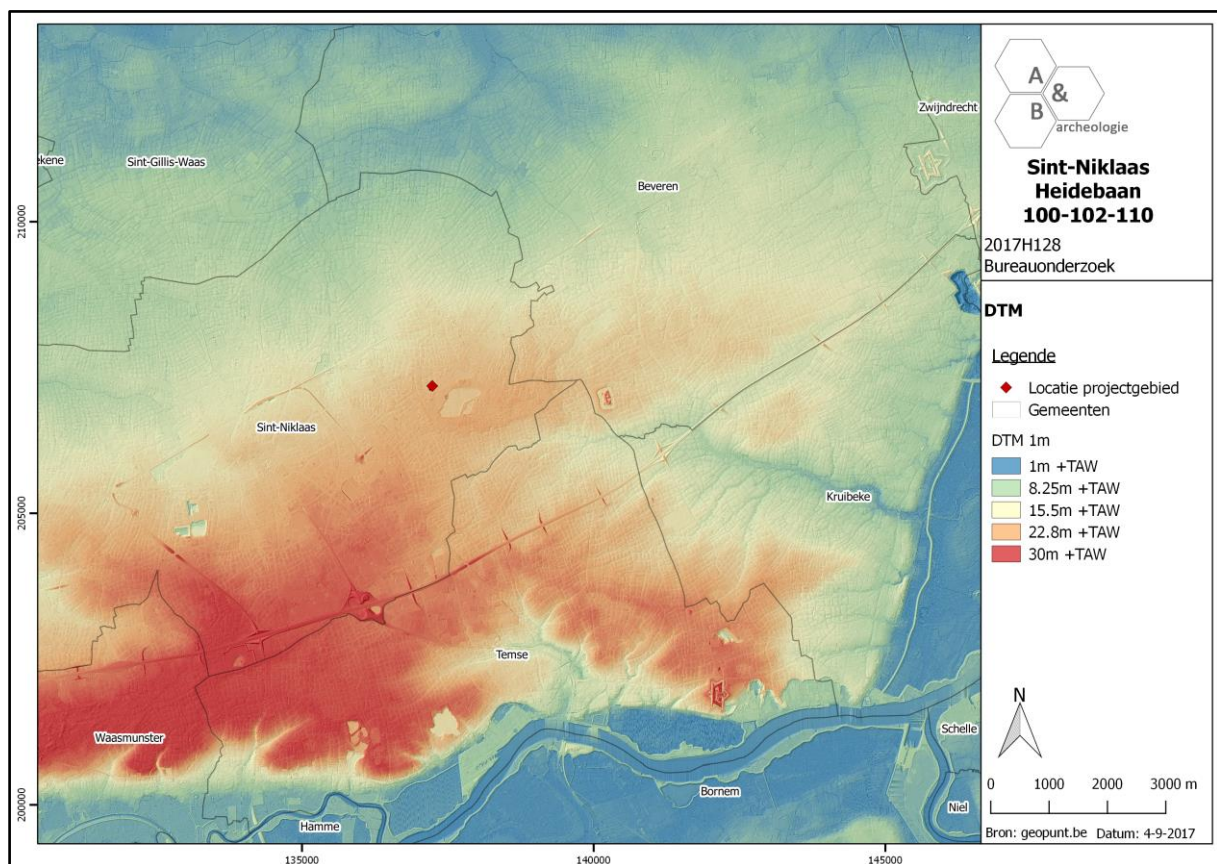
Figuur 11 Zicht op de bodemgebruiksk kaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

2.3.2. Landschappelijke situering

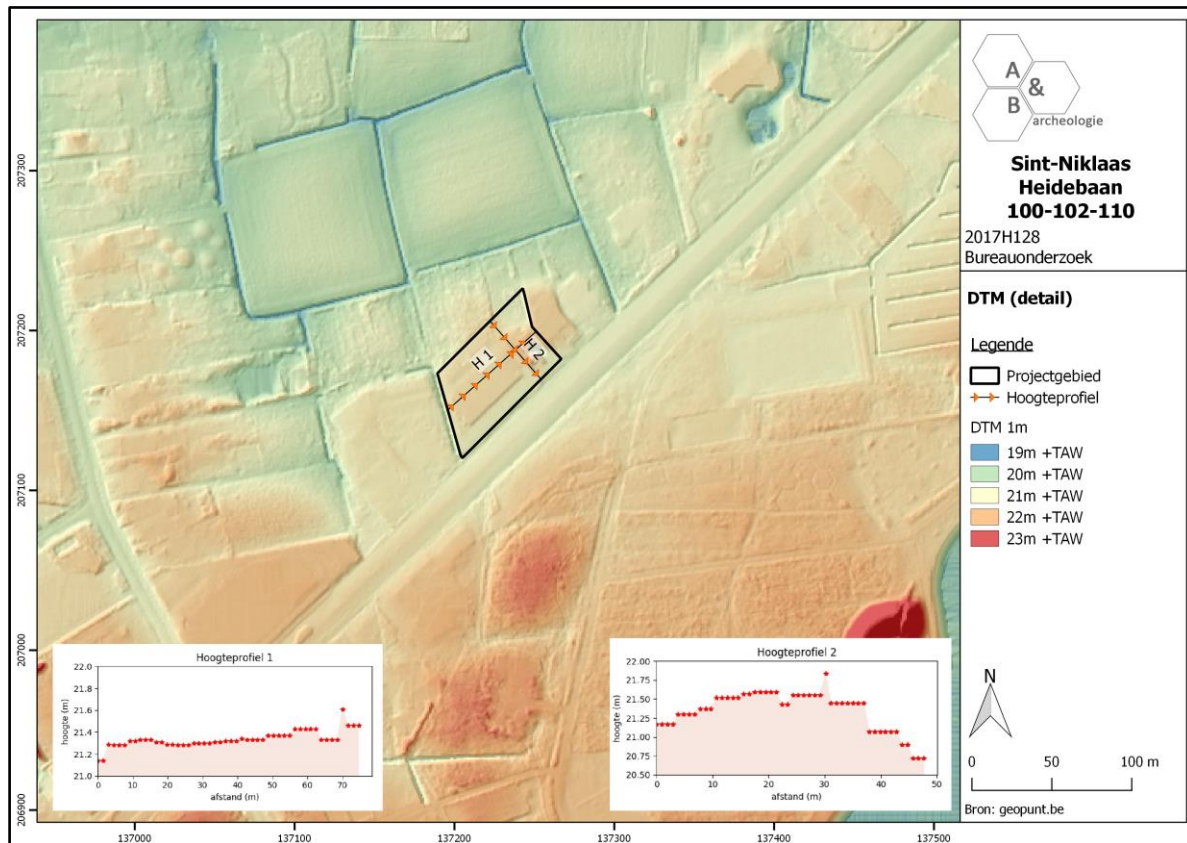
Sint-Niklaas behoort tot het Waasland en de zandstreek. Sint-Niklaas bevindt zich in het gebied van de Schelde Cuesta, waarbij het zuiden beduidend hoger ligt dan het noorden. De hoogte in het zuiden neemt toe tot meer dan +35m TAW om dan steil af te nemen aan de Scheldevallei. Het noorden is lager gelegen rond +8m TAW.

Het onderzoeksgebied zelf is vrij vlak te noemen met een hoogte rond gemiddeld genomen +21m TAW. Op het Digitaal Hoogtemodel is duidelijk op te merken dat de woning aan de Heidebaan 110 hoger ligt dan de achterliggende tuin. Het niveauverschil bedraagt hier ca. 1m. Ook is duidelijk te zien dat het gebied ten noorden lager gelegen is en dat de hoogte stelselmatig toeneemt naar het zuiden toe.

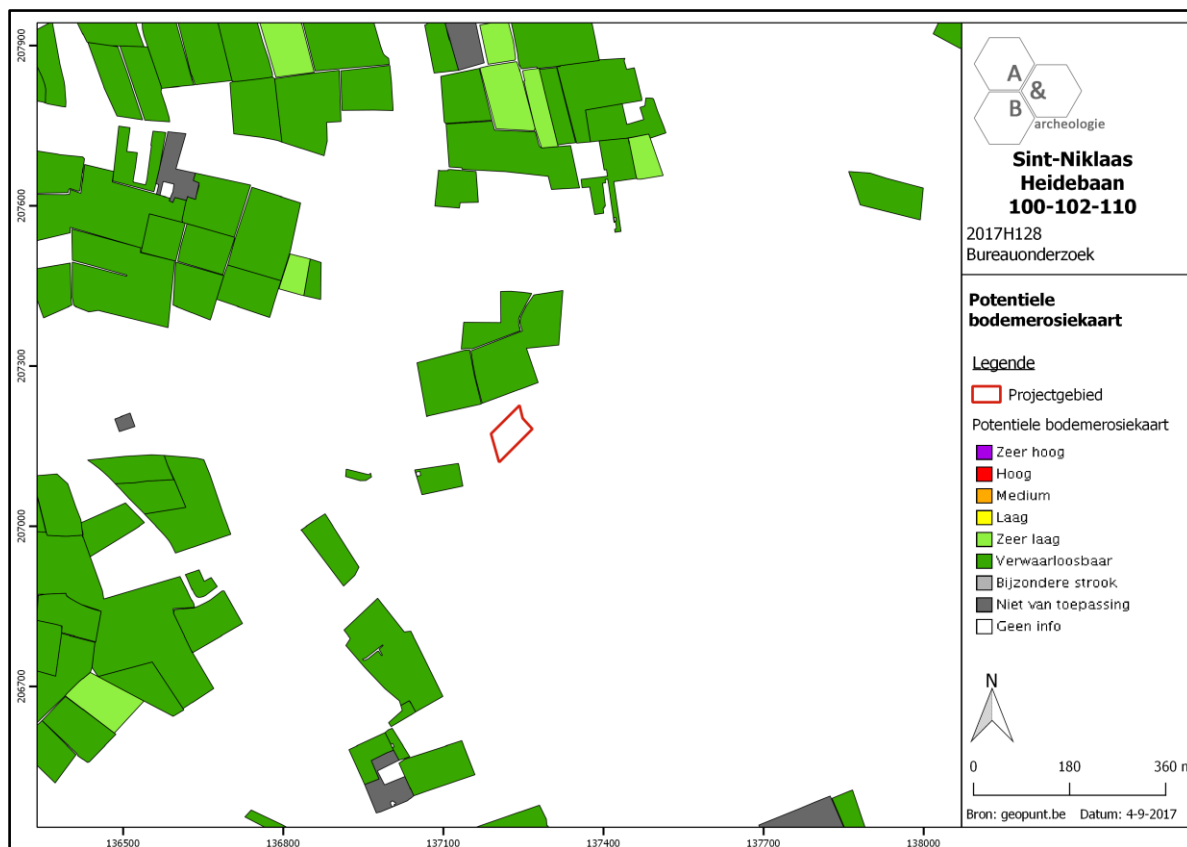
Op de potentiële bodemerosiekaart wordt het plangebied niet ingekleurd en is er bijgevolg geen directe informatie beschikbaar. De percelen in de omgeving hebben een lichtgroene tot groene inkleuring. Deze geven een verwaarloosbare tot zeer lage erosiegraad aan. De potentiële bodemerosiekaart baseert zich onder andere op de hellingsgraad van het terrein. Gezien de beperkte hellingsgraad kan dit wellicht doorgetrokken worden naar het plangebied.

Figuur 12 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel met de Cuesta (bron: geopunt.be).

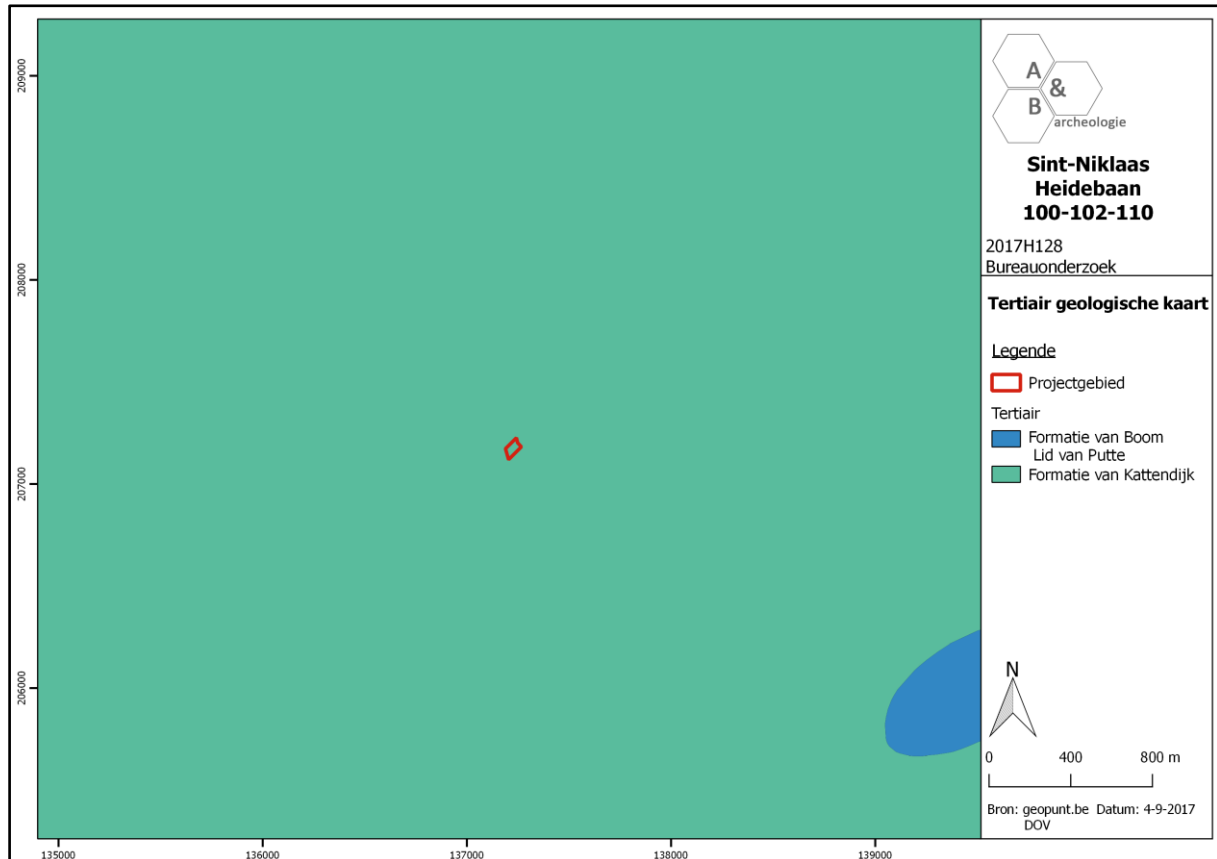
Figuur 13 Detailopname van het Digitaal Hoogtemodel met de twee hoogteprofielen (bron: AGIV).

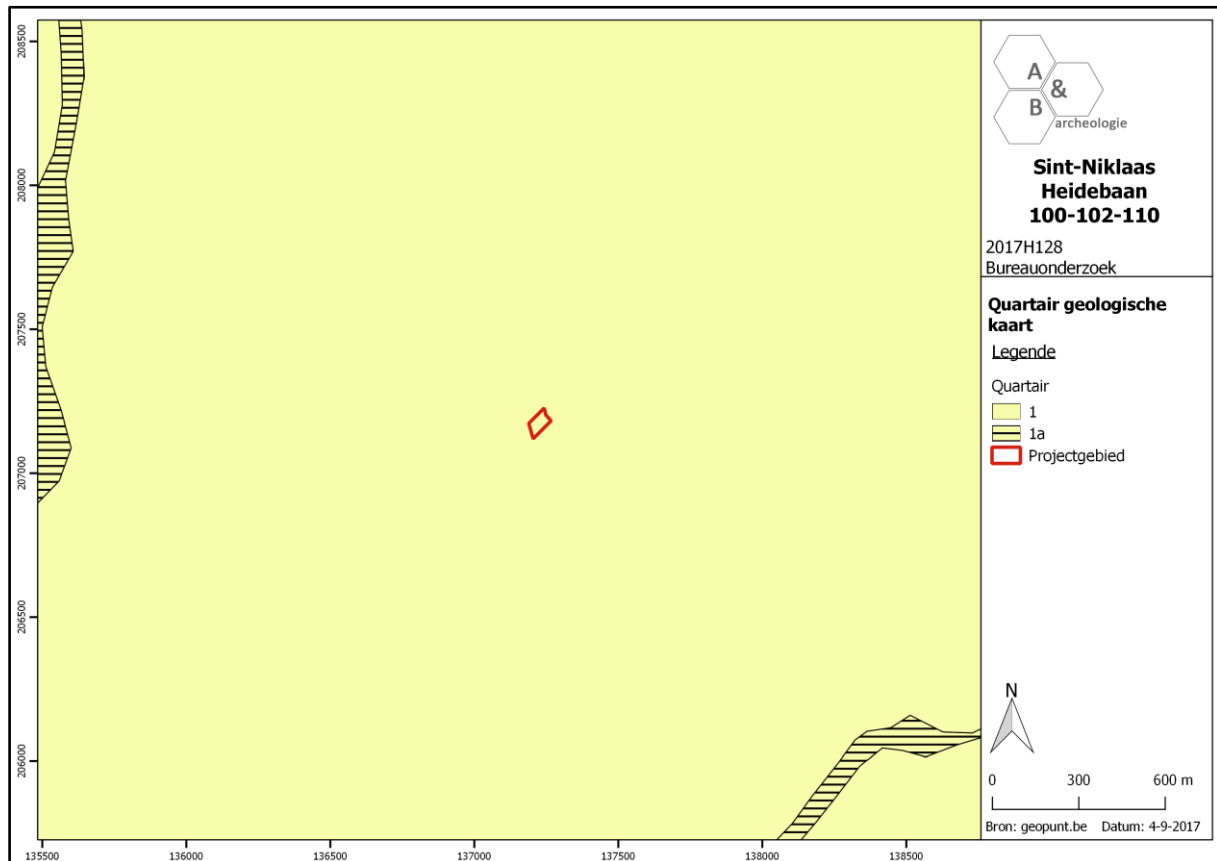
Figuur 14 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).

De Quartair geologische kaart geeft aan dat de ondergrond in het westelijke deel van het plangebied bestaat uit het type 1 omschreven als volgt: niet Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie. Het betreft eolische afzettingen van zand tot silt van het Weichseliaan (laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holocene (code **ELPw**), mogelijk kunnen ook hellingsafzettingen van het Quartair (**HQ**) aanwezig zijn.

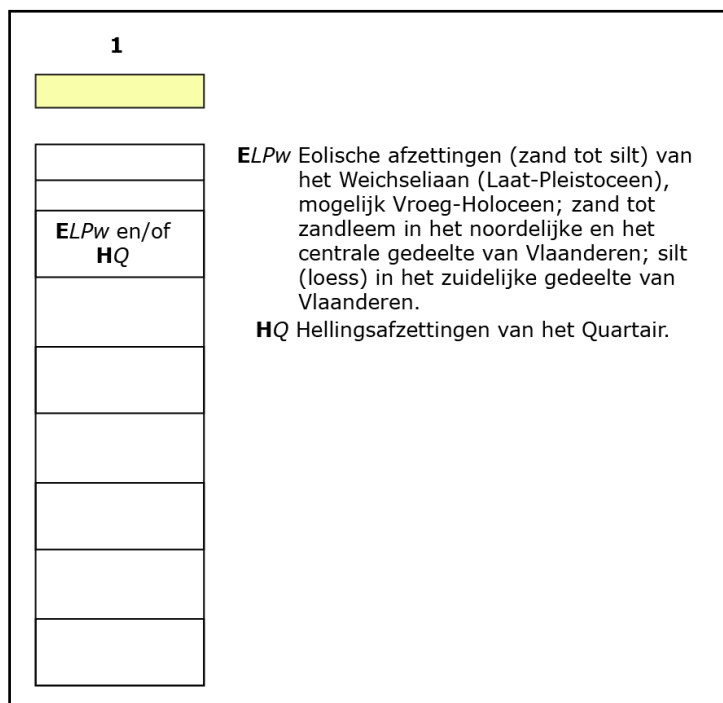
De geomorfologische kaart voor deze streek is niet voorhanden en kan dus niet worden afgebeeld.

Figuur 16 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 17 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 18 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart - type 1 (bron: geopunt.be).

2.4. Historische situering⁶

Archeologische vondsten wijzen op een ononderbroken bewoning sinds de prehistorische tijd, evenwel ten zuiden van het huidige stadscentrum onder meer aan de Heimolen en Smisstraat. Pas in de 12de eeuw ontstaat een nieuwe bewoningskern rond de huidige Grote Markt. Reizende handelaars vestigen zich daar naast de agrarische bevolking op de zandige glooiing, het kruispunt van de handelswegen Brabant Zeeland en Antwerpen-Brugge. De karige documenten met betrekking tot het ontstaan van deze dorpskern dateren pas van 1217, het jaar waarin de moederparochie Waasmunster overgaat tot de stichting van een nieuwe parochie met als beschermheilige de Heilige Nikolaas, patroon der handelaars. Ter ondersteuning van de jonge parochie schonk Joanna van Constantinopel op 6 oktober 1219 zes bunder grond palend aan de kerk. Op 12 augustus 1248 voegt Margaretha van Constantinopel er het plein ten Westen van de kerk aan toe, de huidige markt, op voorwaarde dat het in zijn geheel braak zou blijven en tot nut van de hele gemeenschap. Dit plein groeide snel uit tot het hart van de handeldrijvende gemeente, waarop zich in latere tijd ook de Vierschaar kwam vestigen. Tevens was het het vertrekpunt voor de belangrijkste uitvalswegen, met name naar Antwerpen (Ankerstraat), Gent (Dalstraat), Dendermonde (Kokkelbeekstraat), Temse (Kalkstraat), Hulst (Plezantstraat) en Sint-Gillis-Waas (Hofstraat). Later volgden de Nieuwstraat, de Kollegestraat en de Walburgstraat (1788). Dit stratennet onderging tot in de eerste helft van de 19de eeuw geen ingrijpende wijzigingen meer. Pas door de aanleg van de spoorweg "Het Land van Waas" van Antwerpen naar Gent in 1844, werd voor het eerst planmatig en geleidelijk een ander deel van het grondgebied van straten voorzien en met de stadskern verbonden. Het plan van het stationskwartier werd in 1846 opgemaakt en nog hetzelfde jaar kwamen de eerste straten tot stand.

Anderzijds begon men in de jaren 1860 aan de uitbreiding van de hospitalen en rusthuizen gelegen in de Hospitaalstraat, wat ook de aanleg van nieuwe straten errond met zich meebracht waaronder de Lodewijk De Meesterstraat (1862), Sint-Vincentiusstraat (1868), Polderstraat (1871), Lamstraat (1875), Hogenakkerstraat (1902) en Lindenstraat (1902).

Deze evolutie, die zich voortzette tot het begin van de 20ste eeuw en kende een tijdelijke onderbreking tijdens de Eerste Wereldoorlog. Na een korte herstelperiode werden in de jaren '20 al snel een aantal nieuwe wijken ontworpen en gerealiseerd: Koningin Elisabethwijk, Spoorwegwijk, Mgr. Stillemanwijk en Paddeschootwijk.

Na de Tweede Wereldoorlog kwam de rechtstreekse verbinding van het stadscentrum met de Rijksweg 14 tot stand door de aanleg van de Parklaan (1951). Alweer werden nieuwe wijken gerealiseerd, doch met een luchtiger karakter en veel groener karakter. In de jaren zestig en zeventig werd behalve aan nieuwe woonwijken (onder meer Baansland) voornamelijk aandacht besteed aan de aanleg van industrieparken buiten de stadskern. Het beleid was erop gericht alle fabriekscomplexen uit de stadskern te verdrijven zodat belangrijke oppervlakten bouwgrond vrijkwamen. Het uitvoeren van deze plannen, in een vrij snel tempo, heeft tot gevolg dat van de belangrijkste industrie uit de 19de eeuw, namelijk de weverijen, zo goed als geen overblijfselen meer bestaan.

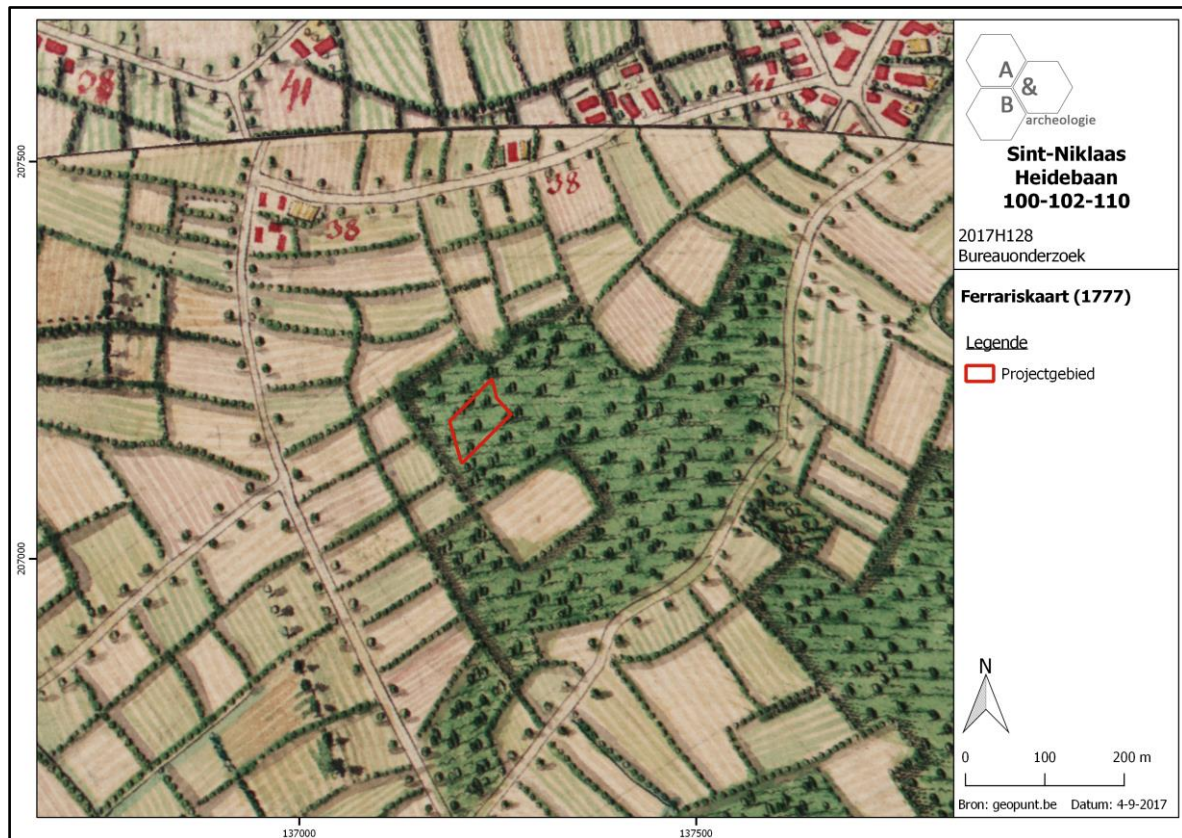
⁶ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Sint-Niklaas In Inventaris Onroerend Erfgoed*. Opgehaald van <https://inventaris.onroerenderfgoed.be> op 5/09/2017

Op industrieel gebied was Sint-Niklaas een belangrijk centrum voor de weef- en breigoednijverheid. De oorspronkelijke huis- en handenarbeid werd door een koninklijk plakkaat van 1 juli 1700 vervangen door pre-industriële wolweverijen die echter slechts tot ca. 1750 hebben standgehouden. Dank zij het verval van de wolwevers konden in 1764 de eerste katoenweverijen worden opgericht die in de tweede helft van de 18de eeuw een gestadige groei en in de eerste helft van de 19de eeuw een reusachtige voorspoed kenden. Belangrijk voor deze bloei waren: de invoering van het mechanisch weefgetouw (Lieven Bauwens), de oprichting van een agentschap der Nederlandse Handelsmaatschappij die de verzendingen naar Oost-Indië uitbouwde, het boren van artesische waterputten en de aanwending van de stoommachine als nieuwe aandrijfkracht. Laatstgenoemde werd reeds in 1827 geplaatst in de fabriek Janssens-De Decker. Van deze belangrijkste industrietak zijn echter uiterst weinig sporen bewaard. Het industrieel-archeologisch patrimonium van Sint-Niklaas beperkt zich heden dan ook grosso modo tot de voormalige brouwerijen en het groot aantal arbeiderswoningen uit de 19de eeuw en begin 20ste eeuw.

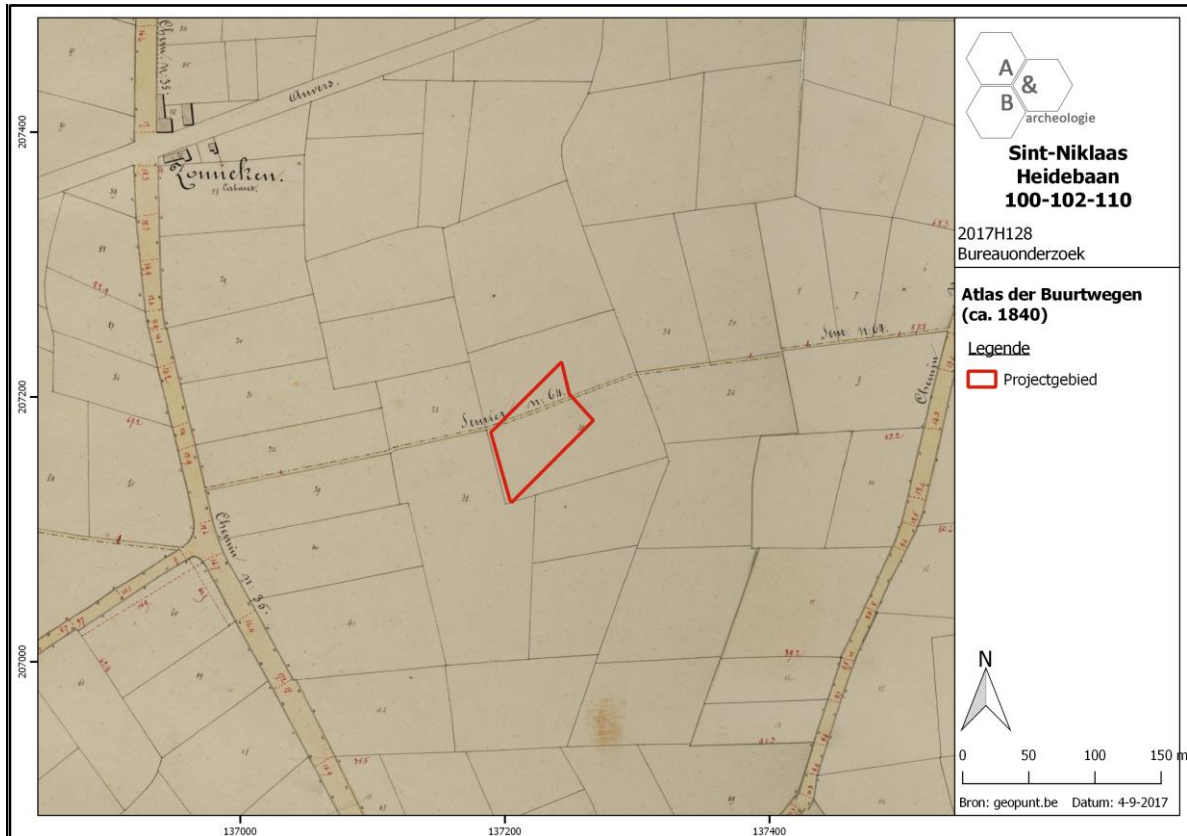
De oudste kaart die geraadpleegd kan worden betreft de Ferrariskaart uit de 18de eeuw. Op deze kaart staat het plangebied gekarteerd als een bos. In de omgeving rondom komen akker- en weilanden voor. De bewoning bevindt zich verder naar het noorden en noordoosten. Op de Atlas der Buurtwegen (1841) worden ook geen gebouwen aangegeven. Wel doorkruist een kleine landweg het terrein in het noordelijke deel. Bewoning wordt aangegeven ten noorden aan het Zonneken en Sterreken. Het plangebied wordt nu ingedeeld in percelen, wellicht landbouwgronden. De kaart van Vandermaelen (1846-1854) toont een gelijkaardig, doch minder gedetailleerd beeld. De kaart van Popp (1842-1879) toont in grote lijnen dezelfde perceelstructuur als de Atlas der Buurtwegen, ook wordt de landweg nog aangegeven. Het gebied staat gekarteerd als 'Tweeden Heywyk', maar is nog ingenomen als landbouwgronden.

Op de topografische kaart van 1909 is een gelijkaardige situatie te zien. Het terrein is nog steeds onbebouwd en in gebruik als landbouwgronden. De landweg doorkruist nog steeds het noordelijke deel van het plangebied. De topografische kaart van 1969 toont een heel ander beeld. De landweg is slechts gedeeltelijk aanwezig. Voor het eerst wordt ook bewoning aangegeven in het oostelijke deel en de huidige weg 'Heidebaan'. De omgeving zelf wordt sterk ontwikkeld en ingenomen door bewoning.

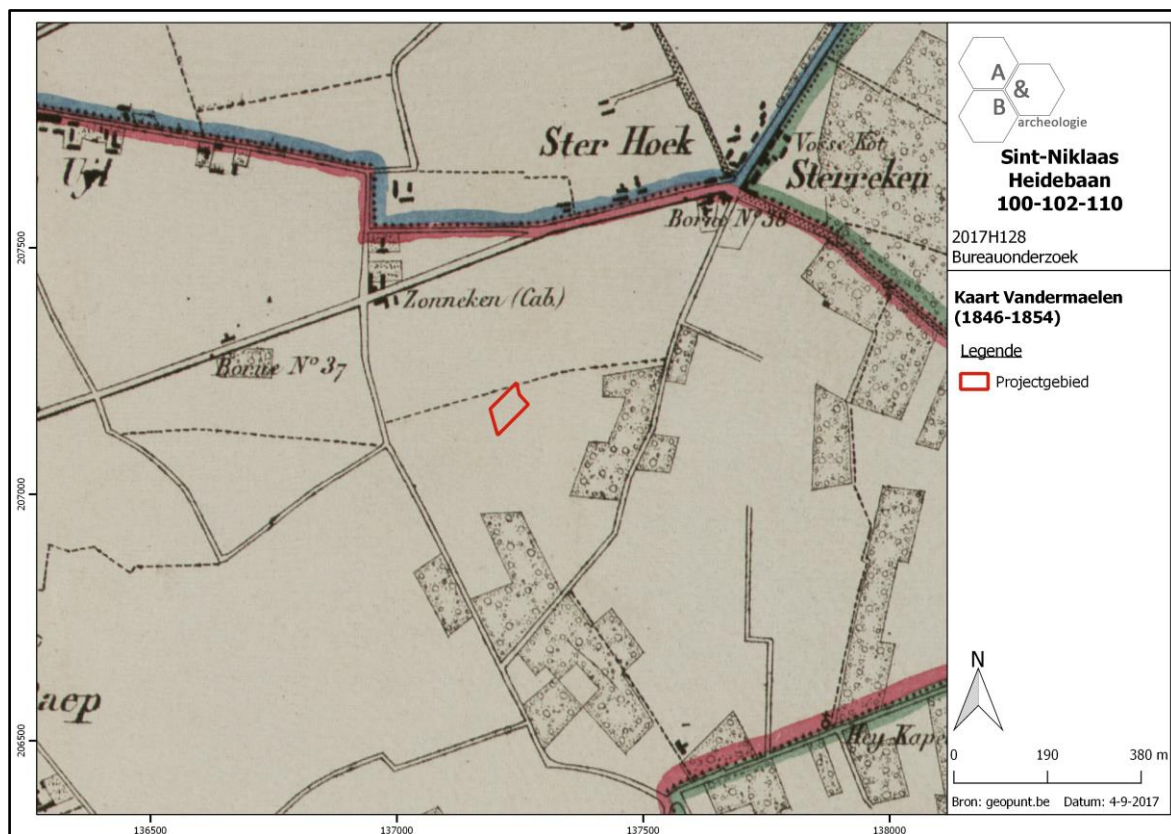
De vroegste luchtfoto betreft een orthofoto uit 1971. De kwaliteit en resolutie is vrij laag, maar toch kan hierop het terrein nog grotendeels als landbouwgebied herkend worden. In het oosten is bewoning aanwezig, wellicht komt deze overeen met de woning aan de Heidebaan 110. Aan de noordwestelijke hoek sluit de landweg aan op de woning. Op een latere en meer gedetailleerde luchtfoto van 1979-1990 is duidelijk de ontwikkeling van het plangebied en de omgeving op te merken. Het plangebied wordt nu bijna volledig ingenomen door bewoning. Op de luchtfoto van 2016 is quasi het volledige gebied ingenomen door gebouwen en asfaltverhardingen. Enkel de noordelijke tip is in gebruik als tuinzone. Ook de naastliggende percelen aan de oostelijke en westelijke kant zijn ingenomen door bewoning langsheen de Heidebaan.

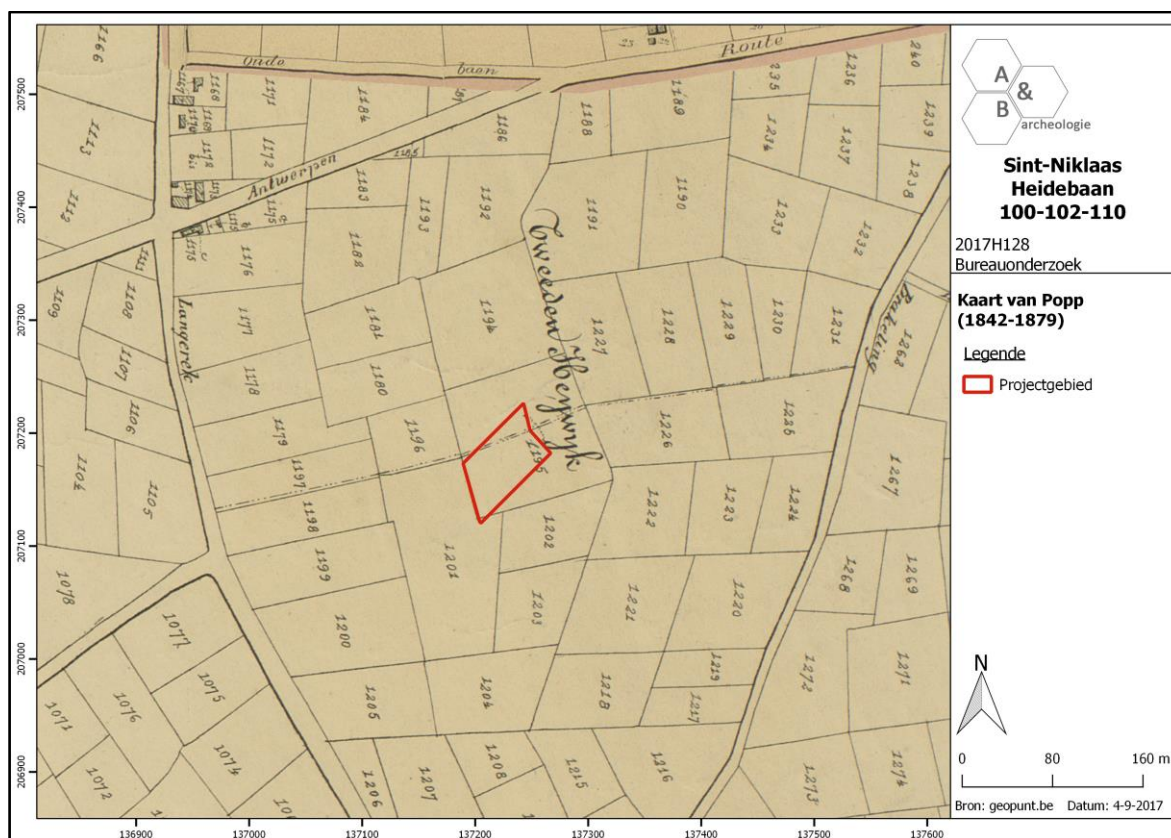
Figuur 19 Uitsnede uit de Ferrariskaart (bron: geopunt.be).

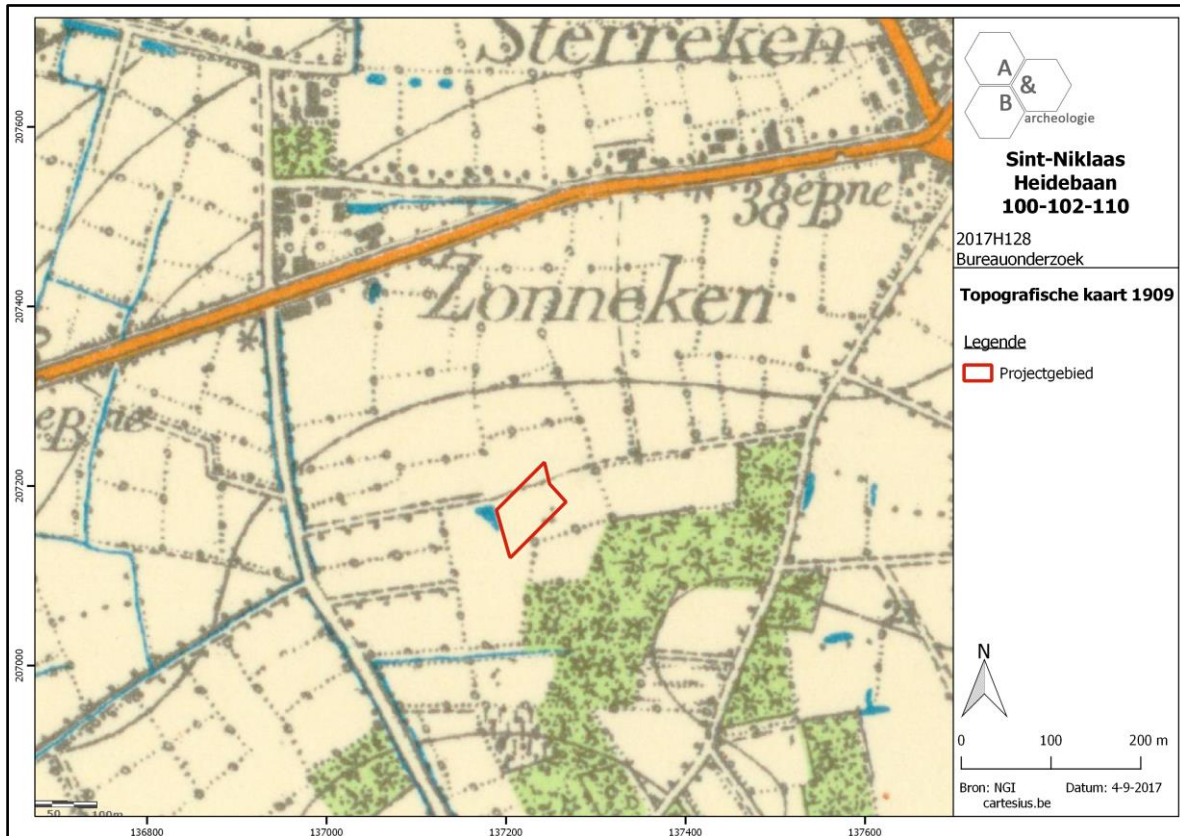
Figuur 20 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).

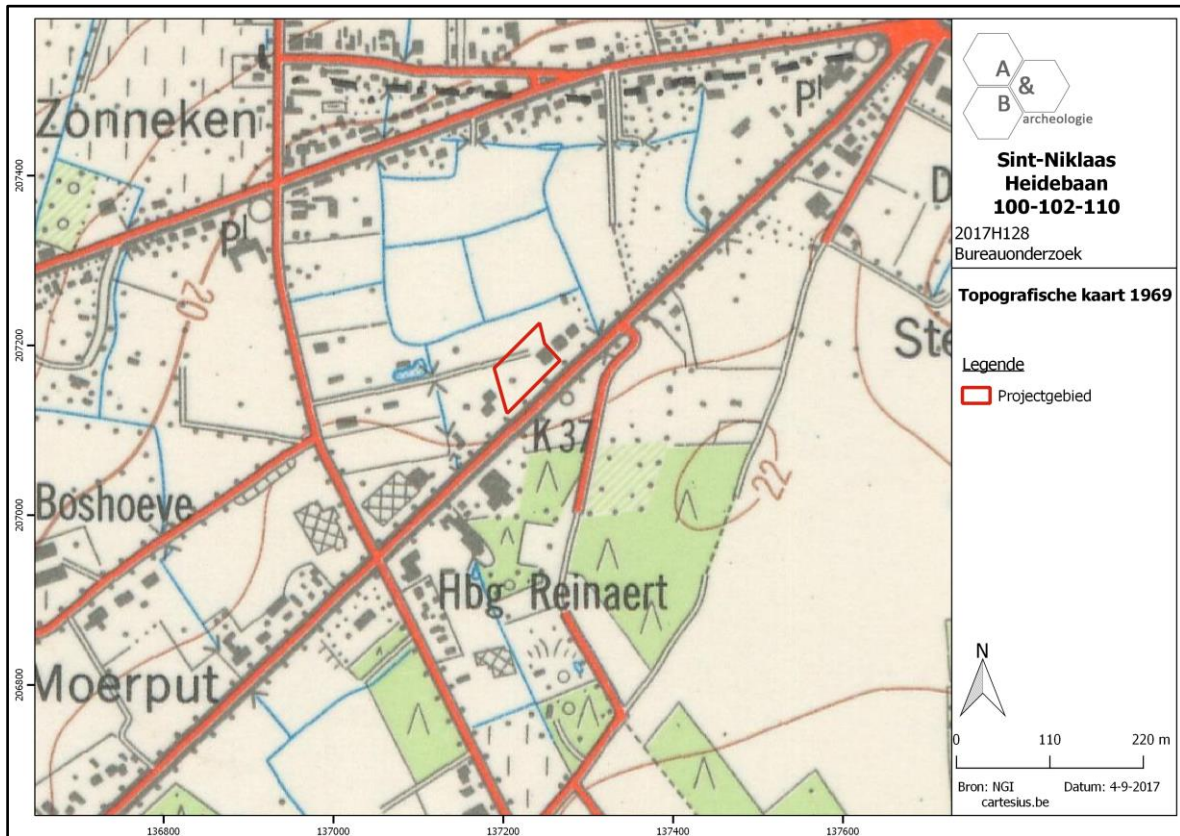
Figuur 21 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).

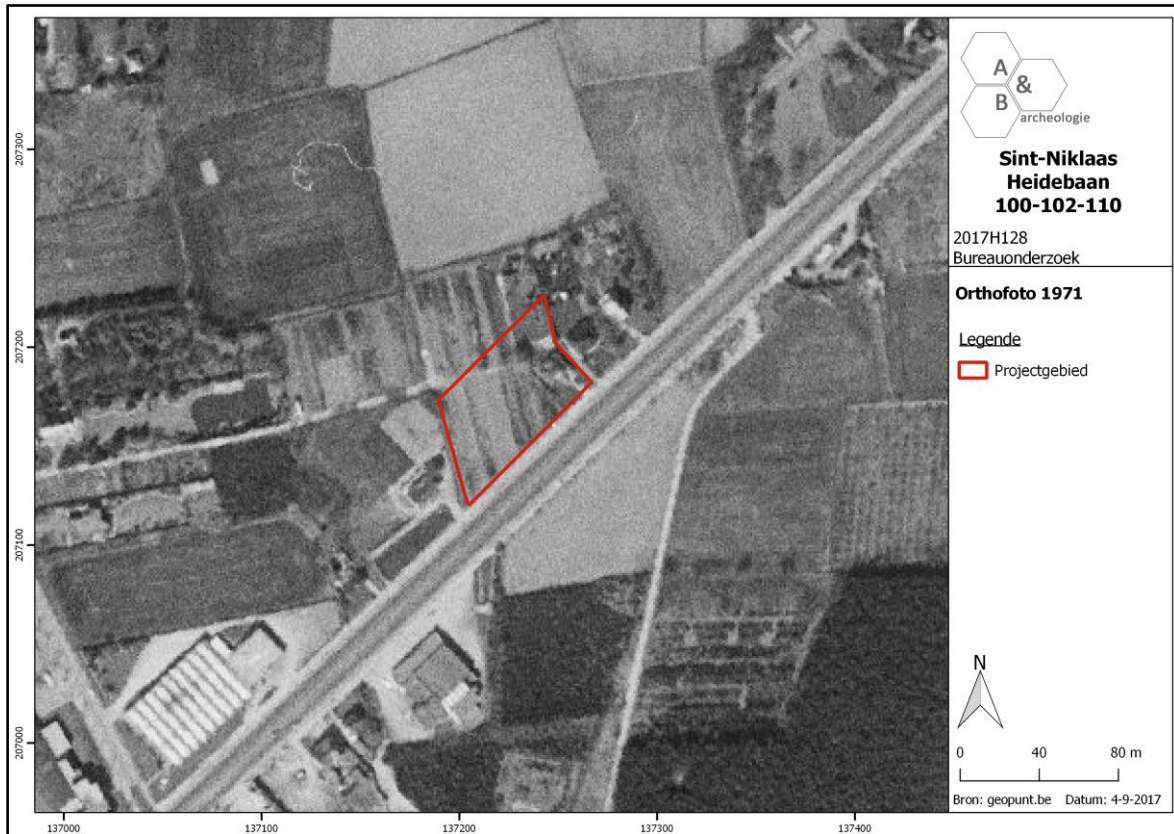
Figuur 22 Uitsnede uit de kaart van Popp (bron: geopunt.be).

Figuur 23 Uitsnede uit de Topografische kaart van 1909 (bron: cartesius.be en NGI).

Figuur 24 Uitsnede uit de Topografische kaart van 1969 (bron: cartesius.be en NGI).

Figuur 25 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).

Figuur 26 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1990 (bron: geopunt.be).

Figuur 27 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2016 (bron: geopunt.be).

2.5. Archeologische situering

Op de Centrale Archeologische Inventaris worden in de omgeving van het projectgebied een aantal sites aangegeven, die hiernavolgend besproken worden.

Steentijd

In het noorden staan op de centrale archeologische inventaris enkele steentijd vindplaatsen aangegeven. Het gaat in alle gevallen om losse vondsten die aangetroffen werden tijdens prospecties door Marc de Meireleir en Hubert de Bock of bij werkzaamheden. Zo werd bijvoorbeeld een gepolijstestenen bijl teruggevonden aan de Zonnestraat tijdens de aanleg van een waterput (CAI ID 155940). Losse vondsten werden tijdens prospecties teruggevonden aan de Uilenstraat en Zonnestraat. Het gaat in totaal om een dertigtal silexartefacten (CAI ID 39607, 39610, 39611 en 39612).

Ijzertijd en Romeinse periode

Ten westen aan de Eekhoornstraat bevindt zich CAI ID 164752⁷. Hier werden naar aanleiding van de uitbreiding van de scholencampus houtskoolrijke kuilen gevonden uit de Romeinse periode. Daarnaast werden sporen teruggevonden uit de ijzertijd waaronder een hoofdgebouw type Haps en een 12-tal bijgebouwen. Bij de gebouwen werden nog kuilen en een waterput teruggevonden. Het vondstmateriaal vertoont kenmerken met de Marne-stijl en kan hierdoor in de midden-ijzertijd geplaatst worden. Ook werden een aantal losse silexartefacten teruggevonden uit het neolithicum. Aan de Heiwijk werd een laat-Romeinse bronzen fibula teruggevonden (CAI ID 32629)⁸. Ten noorden aan de Cauwerwijk werden een achttal brandrestengraven aangetroffen voorzien van onder andere een gesp en andere koperen voorwerpen en aardewerken bijgaven (CAI ID 32663)⁹. In de buurt zouden ook nog urnen gevonden zijn.

Gebieden geen archeologie (GGA)

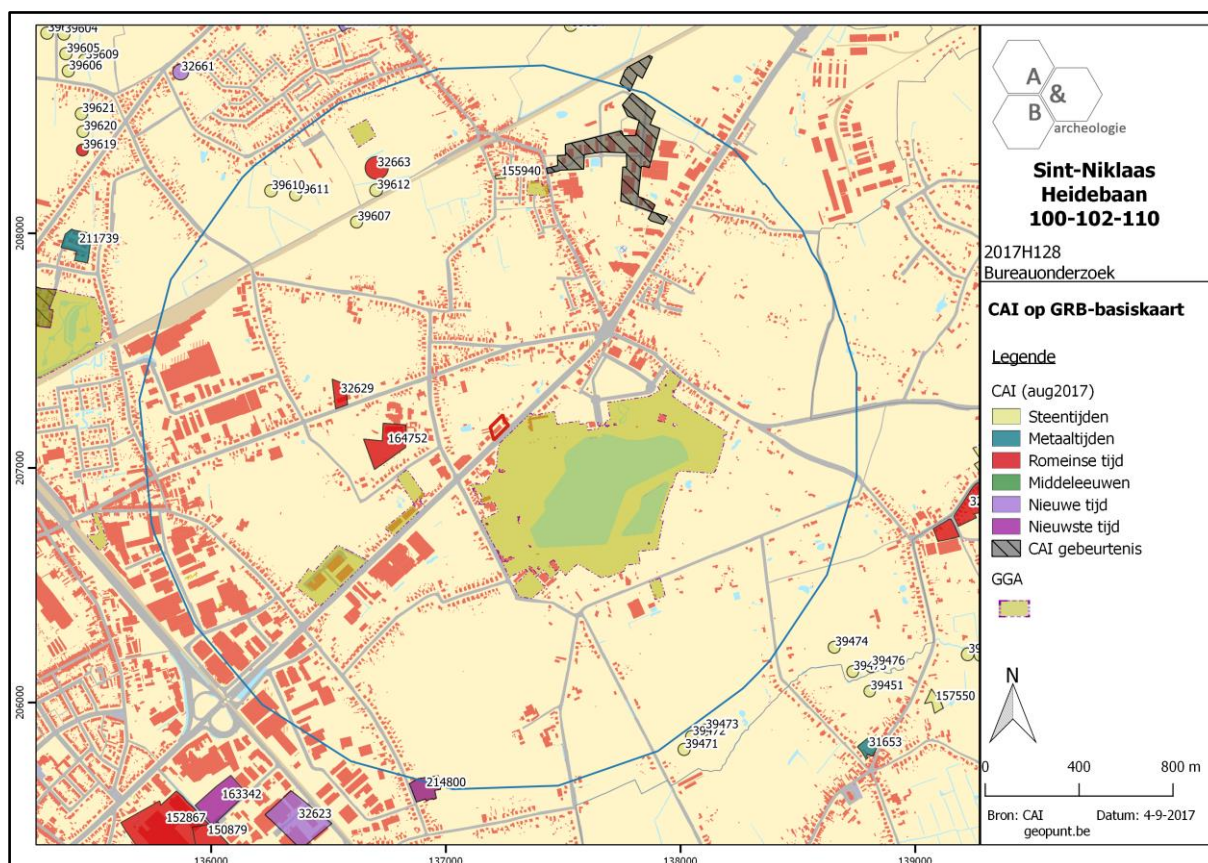
Vlak ten zuiden van het terrein wordt een groot gebied aangegeven als een zone waar geen archeologie meer te verwachten valt. Het gebied komt overeen met het recreatiedomein De Ster. Ook ten zuidwesten komen een tweetal locaties voor.

Het archeologisch kader toont een zeker archeologisch potentieel aan voor het plangebied. Er is kans op het aantreffen van sporen uit de ijzertijd of Romeinse periode. De aanwezigheid op *in situ* steentijdartefacten is klein, gezien het merendeel van de gekende vondsten in losse verploegde contexten werden teruggevonden. Daarnaast geeft het bodemkundig aspect geen aanwijzing voor begraven archeologische niveaus.

⁷ Bakx et al. 2014

⁸ Bauwens-Lesenne 1962

⁹ Thoen 1966

Figuur 28 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).

3. Synthese

3.1. Archeologisch verwachtingspatroon

Op basis van de bureaustudie kan volgend verwachtingspatroon vooropgesteld worden:

- Op basis van de 18de-, 19de- en 20ste-eeuwse cartografische bronnen kan gesteld worden dat er geen bewoning aanwezig was binnen de grenzen van het plangebied. Het terrein is tijdens deze periode in gebruik als landbouwgebied, wel wordt het plangebied doorkruist door een kleine landweg. Pas vanaf 1971 en 1990 wordt het terrein ingenomen door bebouwing en asfaltverhardingen.
- Voor de periode voor de 18de eeuw zijn geen bronnen beschikbaar waardoor de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet kan gestaafd worden.
- Het terrein is volledig ingenomen door gebouwen en asfaltverhardingen met uitzondering van een kleine tuinzone in de noordelijke hoek. De woning aan de Heidebaan 110 is onderkelderd waardoor het bodemarchief hier volledig verstoord is. De werkzaamheden concentreren zich in deze zone en ter hoogte van de bestaande verhardingen aan de oostelijke zijde van de Heidebaan 100-102. Het grootste westelijke deel van het terrein blijft ongewijzigd. De geplande werken nemen ca. 1050m² in.
- Op archeologisch vlak kan gesteld worden dat er een zekere potentiële waarde aan het terrein kan toegeschreven worden, gezien enkele Romeinse sites in de omgeving en een site uit de midden-ijzertijd. Bij prospecties werden losse artefacten uit het steentijd teruggevonden. Deze silexartefacten bevonden zich in een losse secundaire context. De bodemkundige gegevens geven een kleine kans op het aantreffen van *in situ* steentijdartefacten.

3.2. Afweging verder vooronderzoek

Bij de afweging voor een verder vooronderzoek worden alle gegevens van de bureaustudie geëvalueerd om zodoende een uitspraak te kunnen doen. In eerste instantie wordt gekeken naar de methodes met geen of het minste impact in de bodem. Deze onderzoeken vallen onder de noemer 'verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem' (landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek en veldkartering/metaaldetectie). Indien uit deze onderzoeken de afwezigheid van een archeologische site niet gestaafd kan worden, dient men verder over te gaan tot een 'vooronderzoek met ingreep in de bodem' (verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten). In het geval een archeologische site aanwezig is, dient men eerst te proberen deze *in situ* te behouden. Indien dit niet mogelijk is, is een verdere opgraving noodzakelijk.

De geplande werken omvatten twee luiken. Het eerste luik betreft het voorbereidend werk. Hierbij worden de bestaande woning met ondergronds niveau aan de Heidebaan 110 afgebroken. Na deze werken wordt het bestaande gebouw aan de Heidebaan 100-102 uitgebreid in oostelijke richting met een bijbehorende parking. De werkzaamheden concentreren zich bijna volledig binnen reeds verstoorde gronden (verhardingen en Heidebaan 110) en zullen bijgevolg geen archeologisch erfgoed beschadigen. Bovendien hebben de werkzaamheden een beperkte oppervlakte van ca. 1050m² en

blijft het grootste deel van het plangebied ongewijzigd. Een verder archeologisch (voor)onderzoek is op basis van deze argumentering niet zinvol.

3.3. Beantwoording onderzoeksvragen

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Op archeologisch vlak kan gesteld worden dat er een zekere potentiële waarde aan het terrein kan toegeschreven worden, gezien enkele Romeinse sites in de omgeving en een site uit de midden-ijzertijd. Bij prospecties werden losse artefacten uit het steentijd teruggevonden. Deze silexartefacten bevonden zich in een losse secundaire context. De bodemkundige gegevens geven een kleine kans op het aantreffen van *in situ* steentijdartefacten. Op basis van de 18de-, 19de- en 20ste-eeuwse cartografische bronnen kan gesteld worden dat er geen bewoning aanwezig was binnen de grenzen van het plangebied. Het terrein is tijdens deze periode in gebruik als landbouwgebied, wel wordt het plangebied doorkruist door een kleine landweg. Pas vanaf 1971 en 1990 wordt het terrein ingenomen door bebouwing en asfaltverhardingen.

- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

Het terrein is volledig ingenomen door gebouwen en asfaltverhardingen met uitzondering van een kleine tuinzone in de noordelijke hoek. De woning aan de Heidebaan 110 is onderkelderd waardoor het bodemarchief hier volledig verstoord is. De werkzaamheden concentreren zich in deze zone en ter hoogte van de bestaande verhardingen aan de oostelijke zijde van de Heidebaan 100-102. Het grootste westelijke deel van het terrein blijft ongewijzigd. De geplande werken nemen ca. 1050m² in.

- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Neen.

- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

De geplande werken omvatten twee luiken. Het eerste luik betreft het voorbereidend werk. Hierbij wordt de bestaande woning aan de Heidebaan 110 afgebroken. Het tweede luik bestaat uit het een uitbreiding aan de oostelijke zijde van het bestaande Vershuisje. Hierbij wordt aan de oostelijke zijde een stuk bijgebouwd met een oppervlakte van 251m². Daarnaast wordt de parking uitgebreid door nieuwe verhardingen vooraan, aan de oostelijke kant en achteraan. In de zuidoostelijke hoek wordt een afrit van de parking voorzien. In totaal wordt 799m² aan nieuwe verhardingen aangebracht. Het westelijke deel en het huidige Vershuisje blijven ongewijzigd. De werkzaamheden concentreren zich in hoofdzaak op de zone van de bestaande woning aan de Heidebaan 110 en op de reeds verharde zones aan de oostelijke zijde van het Vershuisje (Heidebaan 100-102). In beide gevallen spitsen de

werken zich toe op reeds verstoorde zones. Zo is de woning aan de Heidebaan 110 onderkelderd en voorzien van een aflopende inrit naar de ondergrondse parkeergarage. De geplande werken brengen weinig tot geen nieuwe verstoringen met zich mee.

- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

De aan- of afwezigheid van een archeologische site kan niet vastgesteld worden op basis van het bureauonderzoek. Echter gezien de omliggende sites is er een zekere kans op het aantreffen van archeologische sporen uit de ijzertijd of Romeinse periode.

- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

Op basis van de bureaustudie, de geplande werken en de hoge verstoringsgraad kan gesteld worden dat geen verder archeologisch (voor)onderzoek noodzakelijk is. De geplande werken zijn bovendien beperkt in oppervlakte. Het grootste deel van het terrein blijft ongewijzigd.

4. Samenvatting

Het terrein, gelegen in Sint-Niklaas met een totale oppervlakte van 3800m², bevindt zich ter hoogte van de Heidebaan 100-102 en 110. Het plangebied bevindt zich ten oosten van de stadskern van Sint-Niklaas tegenover het domein De Ster. Het plangebied grenst aan de zuidoostelijke zijde aan de Heidebaan. De noordoostelijke en zuidwestelijke grens wordt gevormd door de woningen aan de Heidebaan 98A en 112. De noordwestelijke grens is ingenomen door een bos en tuin. Het terrein is grotendeels ingenomen door twee woningen en een grote parking. Aan de Heidebaan 100-102 bevindt zich het Vershuisje met een oppervlakte van 632m². Rondom het Vershuisje is een grote asfaltparking (1885m²) aanwezig. Achteraan bevindt zich nog een grote garage van ca. 137m². Aan de Heidebaan 110 bevindt zich een woning voorzien van een ondergronds niveau met onder andere een parkeergarage. Vanaf de Heidebaan is een aflopende inrit naar de parkeergarage aanwezig. De woning zelf meet 117m². Aansluitend is nog een achterliggend terras aanwezig. Het achterste deel is ingenomen als tuin. Kadastraal gezien kan het terrein teruggevonden worden op: Sint-Niklaas, afdeling 6, sectie B, perceel nr. 1195T, 1195Z en 1195W (deel).

Binnen de grenzen van het plangebied worden twee bodemtypes aangegeven. Het oostelijke deel wordt ingekleurd als bebouwde zone of type OB. Bij een dergelijk type zijn geen bodemkundige gegevens gekend. Het grootste deel wordt gekarteerd als een Zcb bodem. Dit bodemtype kenmerkt zich als een matig droge zandbodem met een structuur B-horizont.

Voor het projectgebied zelf zijn geen archeologische gegevens gekend. Op archeologisch vlak kan gesteld worden dat er een zekere potentiële waarde aan het terrein kan toegeschreven worden, gezien enkele Romeinse sites in de omgeving en een site uit de midden-ijzertijd. Bij prospecties werden losse artefacten uit het steentijd teruggevonden. Deze silexartefacten bevonden zich in een losse secundaire context. De bodemkundige gegevens geven een kleine kans op het aantreffen van *in situ* steentijdartefacten. Op basis van de 18de-, 19de- en 20ste-eeuwse cartografische bronnen kan gesteld worden dat er geen bewoning aanwezig was binnen de grenzen van het plangebied. Het terrein is tijdens deze periode in gebruik als landbouwgebied, wel wordt het plangebied doorkruist door een klein landweg. Pas vanaf 1971 en 1990 wordt het terrein ingenomen door bebouwing en asfaltverhardingen.

De geplande werken omvatten twee luiken. Het eerste luik betreft het voorbereidend werk. Hierbij wordt de bestaande woning aan de Heidebaan 110 afgebroken. Het tweede luik bestaat uit een uitbreiding aan de oostelijke zijde van het bestaande Vershuisje. Hierbij wordt aan de oostelijke zijde een stuk bijgebouwd met een oppervlakte van 251m². Daarnaast wordt de parking uitgebreid door nieuwe verhardingen vooraan, aan de oostelijke kant en achteraan. In de zuidoostelijke hoek wordt een afrit van de parking voorzien. In totaal wordt 799m² aan nieuwe verhardingen aangebracht. Het westelijke deel en het huidige Vershuisje blijven ongewijzigd. De werkzaamheden concentreren zich in hoofdzaak op de zone van de bestaande woning aan de Heidebaan 110 en op de reeds verharde zones aan de oostelijke zijde van het Vershuisje (Heidebaan 100-102). In beide gevallen spitsen de werken zich toe op reeds verstoorde zones. Zo is de woning aan de Heidebaan 110 onderkelderd en

voorzien van een aflopende inrit naar de ondergrondse parkeergarage. De geplande werken brengen weinig tot geen nieuwe verstoringen met zich mee.

Op basis van de bureaustudie, de aanwezige bebouwing en verhardingen kan gesteld worden dat reeds een aanzienlijke verstoring van het bodemarchief heeft plaatsgevonden, waardoor de kans op de aanwezigheid van archeologische sporen eerder beperkt is. Bovendien zijn de geplande werken beperkt in oppervlakte en blijft het grootste deel ongewijzigd. Een verder archeologisch (voor)onderzoek is op basis van deze argumentering niet zinvol.

5. Bibliografie

- <https://nl.wikipedia.org/wiki/Sint-Niklaas>
- <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>
- BAKX R. & SMEETS M., 2014, *Het archeologisch onderzoek aan de Eekhoornstraat te Sint-Niklaas*, Archeo-rapport 211, Kessel-Lo.
- BAUWENS-LESENNE M., 1962, *Bibliografisch repertorium der oudheidkundige vondsten in Oost-Vlaanderen: vanaf de vroegste tijden tot aan de Noormannen*, Oudheidkundige repertoria II, Brussel.
- THOEN H., 1966, *Bewoning en Bodemgesteldheid in het Land van Waas in de Romeinse tijd*. In: *Helinium*, 1966, VI, 2, p 114

6. Bijlages

- Figurenlijst

Figuur 1 Zicht op de huidige toestand ter hoogte van het Vershuisje Heidebaan 100-102 met de ruime parking (bron: google maps).	7
Figuur 2 Zicht op de huidige toestand met links het Vershuisje en rechts de woning aan de Heidebaan 110 (bron: google maps).	8
Figuur 3 Zicht op de huidige toestand met de woning aan de Heidebaan 110 voorzien van een inrit naar een ondergrondse parking (bron: google maps).	8
Figuur 4 Uitsnede uit de orthofoto 2016 met zicht op het plangebied (bron: geopunt.be).	9
Figuur 5 Zicht op het totaalplan van de geplande werken met de grens tussen de woonzone en het agrarisch gebied (bron: initiatiefnemer).	11
Figuur 6 Detail van de geplande werken (bron: initiatiefnemer).	12
Figuur 7 Ontwerpplan in 3D (bron: initiatiefnemer).	12
Figuur 8 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	13
Figuur 9 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	14
Figuur 10 Zicht op het kadasterplan met aanduiding van de perceelsnummers (bron: geopunt.be).	14
Figuur 11 Zicht op de bodemgebruikskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).	15
Figuur 12 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel met de Cuesta (bron: geopunt.be).	16
Figuur 13 Detailopname van het Digitaal Hoogtemodel met de twee hoogteprofielen (bron: AGIV).	17
Figuur 14 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).	17
Figuur 15 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).	18
Figuur 16 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	19
Figuur 17 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	20
Figuur 18 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart - type 1 (bron: geopunt.be).	20
Figuur 19 Uitsnede uit de Ferrariskaart (bron: geopunt.be).	23
Figuur 20 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).	23
Figuur 21 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).	24
Figuur 22 Uitsnede uit de kaart van Popp (bron: geopunt.be).	24
Figuur 23 Uitsnede uit de Topografische kaart van 1909 (bron: cartesius.be en NGI).	25
Figuur 24 Uitsnede uit de Topografische kaart van 1969 (bron: cartesius.be en NGI).	25
Figuur 25 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).	26
Figuur 26 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1990 (bron: geopunt.be).	26
Figuur 27 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2016 (bron: geopunt.be).	27
Figuur 28 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).	29